

STALNI POSTAV TIFLOLOŠKOG MUZEJA

ŽELJKA SUŠIĆ □ Tiflološki muzej, Zagreb

sl.1. - 6. Stalni postav Tiflološkog muzeja, Zagreb

© Fototeka Tiflološkog muzeja
Snimio: Davor Šiftar

Stalni postav Tiflološkog muzeja otvoren je prije godinu dana (a do objave ovog članka i više). Otvorio ga je, u prisutnosti mnogih prijatelja Muzeja i naših kolega, ministar kulture RH mr. Božo Biškupić.

Od tada je postav otvoren za posjetitelje, završen je jedan dio priče, a započeo je drugi. Postav je počeo živjeti svoj život. Mnogo toga se željelo prenijeti posjetiteljima, s namjerom da to bude muzej iskustva i doživljaja.

Nakon što su prošle sve faze nastajanja, od ideje, pisanja, usvajanja, usklađivanja, dogovaranja izvedbe i otvorenja postava, došlo je vrijeme koje može dati prave odgovore o učinjenome. Pri tome se ne misli na evaluaciju stalnog postava (koja je u tijeku), već na odgovore koje autori postava, nazovimo to tako, "mogu osjetiti". To su reakcije, verbalne i neverbalne, koje se osjete u komunikaciji s posjetiteljima i potvrđuju nam da smo Muzej i postav usmjerili u željenom pravcu. I nakon proteka godine dana osjeća se zadovoljstvo učinjenim.

A ŠTO JE UČINJENO

Poslanje Muzeja, jasno napisano i postavljeno na vidljivo mjesto, dočekuje posjetitelja već kod ulaznih vrata i prenosi mu muzejske ciljeve i zadatke. Poruka koja se želi prenijeti posjetiteljima stalnog postava jest upoznati osobe koje se u jednom segmentu razlikuju od drugih, prihvatiti ih i biti tolerantan spram njih. To su pojmovi koji su jednostavni i za koje često mislimo da su dio nas i našeg poimanja svijeta i odnosa, no praksa nam pokazuje da nije uvijek tako. Zašto, možemo samo nagađati, a mi se nadamo da je to samo zbog nedo-

statnog poznavanja onih drugačijih. Stoga priča koju pričamo stalnim postavom upoznaje posjetitelja sa životom, školovanjem i radom osoba oštećena vida.

Unutar promišljanja o muzejskom djelovanju krenuli smo korak naprijed i priklonili se stavu koji dopušta komuniciranje svih muzeoloških funkcija. Tako smo našim posjetiteljima otvorili vrata čuvaonica i omogućili pogled na baštinu iz druge perspektive: zatvorene i radne, za razliku od uobičajene sjajne i javne.¹

Izložba je koncepcijski postavljena tako da se sastoji od cjelina, modula koji se mogu razgledati u nizu, kronološki, ali dopuštaju i zasebno, nevezano razgledavanje na temelju kojega će posjetitelj povezati priču prema vlastitom izboru. Time smo pri posjetu većih grupa (poput nekoliko školskih razreda istodobno), omogućili razgledavanje koje ne stvara "čepove" te je osigurano nesmetano kretanje posjetitelja. Tako konci-

1. Sušić, Željka. *Poneka riječ o koncepciji*. // Katalog stalnog postava, Zagreb, 2008. (21-27)

piran postav pokazao se izuzetno uspješnim jer se, kad u jednom satu dođe više od sedamdeset posjetitelja, ne stvaraju gužve te je omogućena nesmetana komunikacija s posjetiteljima. Nije naodmet napomenuti da je cijeli izložbeni prostor, površine samo 268,5 m², prijamnim pultom podijeljen na dva dijela. Stalni postav zauzima 165 m², a dio predviđen za povremene izložbe i različita događanja 103,5 m². Prijamni pult objedinjuje funkcije info-pulta i muzejskoga prodajnog mjesta.

MUZEJ – MJESTO NOVOG DOŽIVLJAJA

Tiflološki muzej želi potaknuti posjetitelja da se na trenutak zaustavi i *motivirati ga na promišljanje o sebi samom, jednako kao o svijetu koji ga okružuje.*²

Priču o "drugacijima" započinjemo upoznavanjem njihova svijeta tame. Tamna soba, *multisenzorička cjelina, osiromašena za komponentu vida, poziva posjetitelja na putovanje koje izaziva sve osjete. Koncept tamne sobe je vrlo jednostavan: posjetitelj se kreće po prostoriji s predmetima i senzacijama s kojima se svakodnevno susrećemo.*³ Namjena i cilj toga uvodnog dijela stalnog postava jest stvaranje iskustva. Iskustvo će posjetitelj nositi sa sobom *čitav svoj život*⁴ i ono će mu, nadamo se, pomoći da bolje razumije osobe oštećena vida. Nakon izlaska iz Tamne sobe, posjetitelj uz pomoć kompjutorske animacije ima priliku na računalo dobiti informacije o anatomiji i fiziologiji oka.

Cjelina *Začeci institucionalne brige za slijepce* obrađuje razdoblje kada se na našim prostorima počela razvijati svijest o potrebi školovanja djece s teškoćama u razvoju. Fotografijama, osobnim predmetima, dokumentima i preslicima naznačena je uloga i značaj pojedinca

u ostvarenju visoko postavljenih humanih ciljeva. Kao najzaslužnija osoba istaknut je Vinko Bek, začetnik ideje o institucionalnoj brizi, koji *objavljuje prvu verziju Brailleove abecede za hrvatski jezik, ...pojavljuje se njegova početnica na Brailleovu pismu.*⁵

Kronološki, ali i logičan slijed jest *Svakodnevni život u Zemaljskom zavodu za odgoj slijepce djece u Zagrebu*, cjelina koja je obogaćena *...rekonstrukcijom života i rada polaznika Zavoda...* i koja uz pomoć kratkoga igranog filma oslikava *samo jedan dan u Zavodu, na kraju 19. st., u vremenu u kojem su vladali jedan drugačiji mir i red, pa da posvema bude jasno kako je to izgledalo u to vrijeme.*⁶

Za razgledavanje i upoznavanje posjetitelju je ponuđena cjelina koja prati nastanak i razvoj pisma za slijepce. Kao uvod u temu poslužilo je umjetničko djelo, slika *Djed, unuk i vila*, za koju se smatra da je djelo V. Karasa, iako autorizacija nije potvrđena. Autorica te cjeline kroz odabir fotografija, predmeta (tablice, pisaci strojevi, slovarice), preslika i rekonstrukcija, prenijela je važnost pisma za slijepce osobe objašnjavajući to riječima: *Poznavanje pisma i vještina čitanja i pisanja podrazumijevaju brojne mogućnosti koje sve imaju isti cilj – bolju kvalitetu života.*⁷

Dodatna zanimljivost i poučnost postiže se interakcijom s muzeološkim pomagalicama (npr. s reljefnom slikovnicom) koja imaju didaktičku namjenu.

Posljedica tehnološkog zatišja na području unapređenja strojeva za pisanje, koje je trajalo od vremena kad je konstruiran pisaci stroj Perkins, pedesetih godina 20. st., do učestale upotrebe IT-a, bilo je otežano komuniciranje osoba oštećena vida. Danas, zahvaljujući

2. Ibid.

3. Vouk, Morana. *Tamna soba.* // Katalog stalnog postava, Zagreb, 2008. (33-39).

4. Ibid.

5. Čosić, Nevenka. *Začeci institucionalne brige za slijepce.* // Katalog stalnog postava, Zagreb, 2008. (41-51).

6. Salihagić Bosnar, Željka. *Svakodnevni život u Zemaljskom zavodu za odgoj slijepce djece u Zagrebu.* // Katalog stalnog postava, Zagreb, 2008. (63-67).

7. Sivec, Nina. *Razvoj pisma za slijepce.* // Katalog stalnog postava, Zagreb, 2008. (75-83).

sve dostupnijoj informatičkoj tehnologiji, možemo reći: *Krećući se ukorak s vremenom, i slijepi i slabovidne osobe sve su više upućene na informatičku tehnologiju, koja se odlikuje visokim stupnjem prilagodljivosti, što je otvorilo put za osmišljavanje načina kojima bi se osobama oštećena vida omogućila ravnopravnost u korištenju računala.*⁸ Upotreba i upoznavanje posjetitelja s računalom za slijepi nije uobičajena aktivnost, stoga smo im omogućili da, radeći na računalu koje je prilagođeno osobama oštećena vida, dobiju uvid u to kako se te osobe služe naprednom tehnologijom. Mnogi posjetitelji nisu ni znali da postoji računalno prilagođeno slijepima, a u Muzeju imaju mogućnost pisati na njemu! Ta cjelina prenosi poruku ravnopravnosti i uključivosti osoba koje vide i onih oštećena vida u globalnu razmjenu komunikacija i briše komunikacijske barijere među njima. Kako bi se posjetitelji mogli služiti takvim računalom, treba poznavati pismo za slijepi, a to je omogućeno u radionici koja je integralni dio postava. Na pisačem stroju ili uz pomoć tablica i šila za pisanje može se učiti pisanje brajicom. Tako postavljena radionica omogućuje posjetitelju stvaranje neposredne usporedbe pisanja na računalu i pisanja uz pomoć tablica ili pisačkog stroja.

Konceptijski, razgledavanje postava završava cjelinom koja je za prosječnog građanina najneobičajenija jer prezentira likovne potencijale osoba oštećena vida. Cjelina nas, uz pomoć dokumentarnih filmova i likovnih ostvarenja, upoznae s tri slijepa autora skulptura.

*Zadivljujuća je ta sposobnost kreativnog transponiranja sadržaja iz mašte, sjećanja, ili duhovnog odraza svijeta predmeta, ljudi i životinja spoznatih opipom...*⁹

8. Šoda, Lucija. *Ukorak s vremenom*. // Katalog stalnog postava, Zagreb, 2008. (99-103).

9. Šiftar, Davor. *Likovni radovi slijepih autora*. // Katalog stalnog postava, Zagreb, 2008. (105-109).

PROSTOR ZA SVE POSJETITELJE

Posebnost stalnog postava jest njegova prilagodba osobama s invaliditetom i osobama treće životne dobi. Zapravo, svaki bi postav i svaka izložba trebali biti dostupni svim kategorijama posjetitelja. Želimo vjerovati da naš muzej uskoro po tome više neće biti poseban.

Nakon ulaska u Muzej podne trake vode posjetitelja do info-pulta koji je odgovarajuće visok, tako da posjetitelj u invalidskim kolicima nema pred sobom visinsku prepreku pri komuniciranju. Na pultu se nalazi taktilna karta koja posjetitelju oštećena vida daje prvu informaciju o izložbenom prostoru, a od info-pulta kroz prostor vode ga podne trake i označavaju smjer kretanja. Sve legende i svi tekstovi pisani su i Braillovim pismom, a postavljeni su na primjerenu visinu koja je najugodnija za čitanje prstima. Slabovidnim osobama na raspolaganju je povećalo, što im omogućuje da veličinu teksta prilagode svojim potrebama. Tekstovi napisani Braillovim pismom postavljeni su u nizu, tako da dodatno upućuju na pravilan smjer kretanja.

Filmovi koji su integralni dio postava za osobe oštećena sluha imaju na dnu ekrana tekst, a osobama oštećena vida dostupna je audioverzija teksta putem slušalice. Valja spomenuti da su razmaci među cjelinama i izložbenim podestima postavljeni tako da dopuštaju nesmetano kretanje i razgledavanje osobama koje su u invalidskim kolicima.

Dobra suradnja stručnih djelatnika s arhitektom vidljiva je u izvedbi tematskih cjelina, odabiru upotrijebljenog materijala, kao i u načinu postavljanja rasvjete. Dipl. arh. Željko Kovačić bio je svjestan da dizajn mora zadovoljiti

senzorno-spoznajne mogućnosti različitih kategorija posjetitelja, pa je velika pozornost pridana tome da ne bude blještanja reflektora ni odbljesaka od vitrina koji bi ometali razgledavanje i čitanje. Veličina slova kojima su pisane legende iznosi 23 točke, a tip slova je helvetica. S koliko je pažnje i promišljanja prostor prilagođen, vidi se i po tome što je npr. kvaka na ulaznim vratima smještena na visinu koja odgovara osobama u invalidskim kolicima, a osobama s invaliditetom u cijelosti su prilagođeni i sanitarni prostori.

Na otvorenju je promoviran i Katalog stalnog postava, kao i vodič kroz Muzej, koji je otisnut na crnome Brailleovim pismom. Navedena muzejska izdanja mogu poslužiti kao primjer svima koji izdaju publikacije jer su i pri njihovoj izradi također poštovane smjernice koje svim osobama omogućuju lako čitanje.

Sve što je urađeno najbolje je sročeno u rečenici jednoga zadovoljnog posjetitelja: *Iskustvo kojim se osvješćuje često zanemareni svijet osjeta. Čudesno... upriv u drugačije svjetove... neprocjenjiv doživljaj... Hvala.*¹⁰

To nikako ne znači da postav, kad bi se radio ponovno, ne bi bio drugačiji. Samo neskromni i nekritični mogu reći da je nešto savršeno učinjeno. Nema idealnoga, no to ne znači da nešto nije i dobro. Postav nije savršen, ali je drugačiji od ostalih. Mogao bi, u nekim nijansama, biti bolji, baš kao što bismo i svi mi to mogli biti.

Primljeno: 12. ožujka 2009.

Fotografije: Davor Šiftar, prof.

PERMANENT DISPLAY OF THE TYFLOGICAL MUSEUM

At the end of January 2008, the permanent display of the Tyflogical Mueum was opened by the Minister of Culture of the Republic of Croatia Božo Biškupić MSc in the presence of many fellow museum professionals and friends of the museum.

Since then the display has been available to visitors, one part of the story has closed, and another started up. The display has begun to live its own life. There is a great deal to be conveyed to the visitors, the intention being for the museum to enhance perception and experience.

The story of people who are difference starts with getting to now their world of darkness; we continue with the topic of the beginnings of the schooling of blind children; show how a script for the blind was started; show the way in which IT is used; and the display ends with a unit in which we take the visitor into the world of the visual art of persons with impaired vision. The tale that is told is enriched with one feature and three documentary films. Like the educational films about how to write in Braille they are part of the permanent exhibition.

After all the phases of the development have been passed through, the time has come when it is possible to provide some realistic answers about what has been done, not in the sense of any ultimate evaluation, rather as answers that the authors of the display, if they can so say, can sense. These are the reactions, verbal and non-verbal, that are felt in communication with the visitors; and indeed, they show us that we have directed the museum and its display in the right lines.

Everything that has been done is best summed up in a sentence of one satisfied visitor: "The experience that makes us aware of the often neglected world of the senses... is invaluable... Thank you".

10. Posjetitelj muzeja, knjiga dojmova Tifloškog muzeja, Zagreb, 12. ožujka 2008.